

**BUXGALTERIYA HISOBINING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA
MOLIYAVIY NATIJALAR HISOBINI TAKOMILASHTIRISH**

Firdavs Dilmurodov

talaba

Jalil Toshpulatov

magistrant

Sherali Yuldashev

mustaqil tadqiqotchi

Alikulov Abdimo'min Ismatovich

ilmiy rahbar, iqtisodiyot fanlari doktori, professor Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

Annotatsiya: *Faoliyat yuritayotgan klasterlar ichida, qishloq xo'jaligini rivojlantirish drayveri bo'lgan, qishloq xo'jalik mahsulotlarini yetishtirishdan to iste'molgacha bo'lgan jarayonni o'zda jamlagan agroklastarlarda biznes jarayonlarini hisobini takomillashtirish, har bir javobgarlik markazlari bo'yicha moliyaviy natijalarni aniqlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.*

Ushbu maqolada respublika qishloq xo'jaligida mahsulot ishlab chiqarish bo'yicha erishilgan natijalar, qishloq xo'jaligining vazifalari va ushbu vazifalarni bajarishdan agroklastarlarning o'rni, agroklastarlarda biznes jarayonlari buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish, shu jumladan biznes jarayonlarida moliyaviy natijalar hisobining hozirgi holati va takomillashtirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: *Klaster, agroklastar, biznes jarayoni, moliyaviy natija, foyda, zarar, buxgalteriya schetlari, schetlar bog'lanish, moliyaviy hisobot.*

Аннотация: *Совершенствование учета бизнес-процессов в агрокластерах, которые являются драйверами развития сельского хозяйства, включая процесс от производства до потребления сельскохозяйственной продукции, определение финансовых результатов по каждому центру ответственности. Важно повысить эффективность производства и конкурентоспособность продукции.*

В данной статье рассмотрены результаты, достигнутые в агропромышленном комплексе республики, задачи сельского хозяйства и роль агрокластеров в выполнении этих задач, организация и ведение учета бизнес-процессов в агрокластерах, в том числе современное состояние учета финансовых результатов в бизнес-процессах и вопросы их совершенствования

Ключевые слова: *Кластер, агрокластер, бизнес-процесс, финансовый результат, прибыль, убыток, бухгалтерские графики, связь графиков, финансовый отчет.*

Abstract: *Improvement of accounting of business processes in agroclusters, which are the drivers of agricultural development, including the process from production to*

consumption of agricultural products, determination of financial results for each responsibility center. It is important to increase production efficiency and competitiveness of products.

This article discusses the results achieved in the agro-industrial complex of the republic, the tasks of agriculture and the role of agricultural clusters in fulfilling these tasks, the organization and accounting of business processes in agricultural clusters, including the current state of accounting for financial results in business processes and issues of their improvement

Key words: *Cluster, agrocluster, business process, financial result, profit, loss, accounting charts, chart connection, financial report.*

Qishloq xo'jaligini isloh qilish va bozor mexanizmlarini joriy etish bo'yicha keyingi yillarda salmoqli ishlar amalga oshirildi. Bu esa, makroiqtisodiyotning barqarorligini va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bilan birga aholi farovonligini oshirishda qishloq xo'jaligi tarmog'ining o'rne g'oyatda muhim ekanligini ko'rsatmoqda.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar ichida bozor mexanizmlariga asoslangan, zamonaviy talablarga javob beradigan xo'jalik yuritishning yangi shakllarini joriy etish maqsadga muvofiq bo'lib, hozirgi kunda xo'jalik yuritishning klaster tizimi, ya'ni qishloq xo'jaligida agroklasterni tashkil etilishi o'z samarasini bermoqda.

M.Porterning milliy, davlat va mahalliy raqobatbardoshlik nazariyasida klasterlarga asosiy o'rinni beradi. "Klasterlar davlat siyosatini tushunishning yangi va qo'shimcha usulini o'zida namoyon etadi. Ayrim mintaqada klasterlar holatini tushunish klasterlar iqtisodiyoti ishlab chiqarish salohiyatining ichki xususiyatlarini hamda ularning kelajakdagi rivojlanishi uchun mavjud bo'lgan cheklovlarni ko'rishni ta'minlaydi" [10. 41-b].

Klasterlash odatda firmalar va boshqa ishtirokchilarni birgalikda joylashtirish jarayoni sifatida aniqlanadigan geografik hudud bo'lib, o'z jamoalarini mustahkamlash uchun ma'lum bir funksonal munosabatlar tashkil etilib, atrofidagi ishlab chiqarishi o'xshash yoki bir xil bo'lgan firmalar bilan raqobatbardoshlikni ta'minlaydi.

Shunday qilib, klasterlar qiyosiy ustunliklardan foydalanish va raqobat jihatdan ustunliklarni oshirishga asoslangan holda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga ko'maklashadi. Mamlakat iqtisodiyoti klaster tomonidan turli darajada, ya'ni mintaqaviy, poytaxt, milliy iqtisodiyot darajasida qamrab olinishi mumkin.

Milliy iqtisodiyotda klasterlarning, ya'ni asosiy tarmoq mahsulotini ishlab chiqarish bo'yicha o'zar bog'langan tarmoqlarning mavjudligi raqobat xususiyatini va mamlakatning raqobat jihatdan ustunliklarini shakllantirishda geografik joylashuvi uning rolini aks ettiradi.

"Klasterlarni shakllantirish - bu bir-birining raqobatbardoshligini oshirishga o'zaro ko'maklashuvchi uzviy bog'langan firmalar, tarmoqlar birlashmalarini

shakllantirish jarayoni. Davlatning butun iqtisodiyoti uchun klasterlar ichki bozorning o'sish nuqtalari va xalqaro iqtisodiyot bazasi rolini bajaradi" [11.235-b].

O'zbekiston milliy iqtisodiyotida klaster shakli tashkil etishdan ko'zlangan maqsad, tarmoqlar o'rtasidagi muhim o'zaro bog'liqliklarni aniqlash va ularni bir-biri bilan bog'langan holda rivojini ta'minlashdan iborat. Bu milliy iqtisodiyotda nisbatan mutlaqo yangicha yondashuv bo'lib, (yangi g'oyalarni tuzishga qodir bo'lgan kadrlarni tayyorlash, sifatli butlovchi qismlar va xomashyoni tayyorlash yoki xarid qilishdan tortib to yakuniy mahsulotni ishlab chiqarish va sotishgacha) raqobatbardosh mahsulotni ishlab chiqarish bo'yicha tizimli boshqaruvni amalga oshirish imkonini beradi.

Qishloq xo'jaligida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida shakllangan agroklasterning huquqiy, tashkiliy va iqtisodiy munosabatlarning muntazam ravishda takomillashtirib borilishini taqozo etishdan kelib chiqqan holda agroklasterni yanada rivojlantirish bugungi kunda agrar siyosatining muhim vazifalaridan biriga aylanmoqda.

"Agroklasterni - qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish, qayta ishlash va sotish jarayonlarini yagona zanjirga birlashtirish va yuqori texnologik innovatsiyalardan foydalanish bilan bir qatorda, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ichki va tashqi bozorda raqobatbardoshligini oshirish, qishloq joylarda infratuzilma majmuini shakllantirish va rivojlantirish, qishloq aholisini ish bilan bandligi darajasi va daromadlarini oshirish hamda kelajakda qishloq xo'jaligi mahsulotlari sifati va ekologik muhitni yaxshilashda faoliyat yuritadigan xo'jalik yuritish subyektlaridan tarkib topadi" [9.19-b].

Respublika bo'yicha tashkil etilgan klasterlar [19] umumiy soni 463 ta bo'lib, «Qulay agrobiznes muhitini va qo'shilgan qiymat zanjirini yaratishda 25 ta paxta-to'qimachilik (106 ming ga), 80 ta g'allachilik (801 ming ga), 13ta sholichilik (17 ming ga) 2ta dorivor klasterlar yo'lga qo'yildi. Natijada 2021 yilda 122ta paxta-to'qimachilik, 157ta g'allachilik, 146ta meva-sabzavotchilik, 29ta sholichilik, 9ta dorivor o'simliklar yetishtiruvchi klasterlar faoliyat yuritmoqda. Agroklasterni tomonidan sohaga ilm-fan, innovatsiyalar hamda ilg'or texnologiyalarni joriy etish natijasida, 3,4 mln tonna paxta, 7,8 mln tonnaga yaqin don yetishtirildi. Paxta-to'qimachilik klasterlari tomonidan qiymati 8,4 trln so'mlik 54 ta, g'allachilik klasterlari tomonidan 783,7 mlrd so'mlik 42 ta, meva-sabzavotchilik klasterlari tomonidan 328 mlrd so'mlik 22 ta jami 118 ta loyihalar ishga tushirilib, 24 ming nafar yangi ish o'rinlari yaratildi» [20].

Agroklasterni buxgalteriya hisobini yuritishda, boshqa xo'jalik yurituvchi sub'ektlar singari yil oxirida moliyaviy natija aniqlanadi. Moliyaviy natija - agroklasterni yil davomidagi faoliyati natijasida olgan foydasi yoki ko'rgan zararidir. Shuningdek, moliyaviy natija nafaqat agroklasterni yil davomidagi faoliyati, balki ayrim sohalari, tarmoqlari va xo'jalik operatsiyalar bo'yicha ham aniqlanadi. Misol uchun, quyidagi operatsiyalar bo'yicha ham moliyaviy natija aniqlanishi mumkin:

- 1) Mahsulot (ish, xizmat)larning sotishdan.
- 2) Asosiy vositalarni sotish va boshqa hisobdan chiqarishlardan.
- 3) Boshqa aktivlarni sotishdan.
- 4) Boshqa turli xil operatsiyalar bo'yicha.

Har bir turdagi operatsiyalar bo'yicha moliyaviy natijani aniqlanishi, agroklatarlarda olingan daromadning xarajatlar bilan taqqoslanishini, xarajatlarning qoplanish darajasini aniqlanishini va har bir xo'jalik operatsiyaning iqtisodiy samaradorligini aniqlash imkonini beradi.

Umumiy holatda, moliyaviy natijani aniqlash uchun daromad (tushum) xarajat bilan taqqoslanadi, bunda daromad xarajatsiz katta bo'lsa, farq summasi foyda, agar daromad xarajatsiz kichik bo'lsa, farq summasi zarar bo'ladi. Mahsulot sotish operatsiyalari bo'yicha moliyaviy natijani aniqlashda, sotilgan mahsulotlardan tushgan sof tushum (mahsulotni sotish bahosidagi qiymati) sotilgan mahsulot tannarxi bilan taqqoslanadi. Tushum katta bo'lsa, farq summasi foyda, kichik bo'lsa farq summasi zarar bo'ladi.

Agroklatarlarda moliyaviy natijalar hisobi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 1999 yil 5 fevraldagi 54-sonli qarori bilan tasdiqlangan «Mahsulot(ish, xizmat) ishlab chiqarish va sotish xarajatlari tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to'g'risida Nizom» [3] va Buxgalteriya hisobining milliy standarti 3-son «Moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot»ga [4] asosan agroklatarlar xarajatlari quyidagi to'rt guruhga bo'linadi:

- 1.Mahsulot (ish, xizmat) tannarxiga kiradigan xarajatlar.
- 2.Davr xarajatlari.
- 3.Moliyaviy faoliyat xarajatlari.
- 4.Favqulodda zararlar.

Shuningdek, agroklatarlar daromadlari ham to'rt guruhga bo'linadi:

- 1.Mahsulot (ish, xizmat) sotishdan tushum.
- 2.Asosiy faoliyatining boshqa daromadlari(tushumlari).
- 3.Moliyaviy faoliyat daromadlari (tushumlari).
- 4.Favqulodda foyda.

Xarajatlari va daromadlarining to'rt guruhga bo'linishidan, moliyaviy natijalarning besh ko'rsatkichi aniqlanadi.

1. Mahsulot (ish, xizmat) sotishdan yalpi moliyaviy natija.
2. Asosiy ishlab chiqarish faoliyatdan moliyaviy natija.
3. Umumxo'jalik faoliyatdan moliyaviy natija.
4. Soliq to'laguncha bo'lgan foyda.
5. Sof foyda.

Moliyaviy natija yil oxirida aniqlanadi, chunki, ishlab chiqarilgan mahsulotlar haqiqiy tannarxi yil oxirida aniqlanib, so'ngra sotilgan mahsulotlarning moliyaviy natijasi aniqlanadi.

Agroklaterlarning moliyaviy natijasi moliyaviy hisobotning 2-shakli «Moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot»da to'liq aksini topadi.

Agroklaterlarning moliyaviy natijasi, schyotlar rejasining V-qismi «Moliyaviy natijalarning shakllanishi va ishlatilishi»da, ya'ni 9-bo'lim «Daromadlar va xarajatlar»da [5] hisobga olib boriladi. «Xarajatlar tarkibi to'g'risida Nizom»ga [3] asosan agroklasterlarda mahsulot (ish, xizmat) sotish, asosiy faoliyati, moliyaviy faoliyati va favqulodda operatsiyalar bo'yicha moliyaviy natijasi aniqladi.

Agroklaterlarning o'zida ishlab chiqarilgan mahsulot (ish, xizmat)larini sotishdan olingan moliyaviy natijasi 9000-«Asosiy (operatsion) faoliyatdan olingan daromadlar hisobi schyotlari» va 9100 «Sotilgan mahsulotlar tannarxi hisobi schyotlari» tarkibidagi schyotlar ma'lumotlari asosida aniqlanadi.

Asosiy faoliyatning boshqa operatsiyalaridan moliyaviy natijalar, agar foyda bo'lsa 9300-«Asosiy faoliyatdan olingan boshqa daromadlar hisobi schyotlari» tarkibidagi schyotlarda, agar zarar bo'lsa 9430-«Boshqa operatsion xarajatlar» schyoti tarkibidagi schyotlarda aks ettiriladi.

Moliyaviy faoliyatdan olingan daromadlar va xarajatlar esa 9500-«Moliyaviy faoliyatdan olingan daromadlar hisobi schyotlari» va 9600-«Moliyaviy faoliyat bo'yicha xarajatlar hisobi schyotlari» tarkibidagi schyotlarda hisobga olib boriladi.

Favqulodda foyda yoki zararlar 9700-«Favqulodda foyda (zarar)lar hisobi schyotlari» tarkibidagi schyotlarda hisobga olib boriladi.

Hisobot davri oxiri yuqoridagi schyotlardagi ma'lumotlar agroklaterlarning umumiy moliyaviy natijasini aniqlash uchun 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyotida umumlashtiriladi. 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti tranzit schyot bo'lib, uning debetida agroklaterlarning zarari, kreditida esa foydasi aks ettiriladi. Ushbu schyotning debet va kredit oborotlari taqqoslanib, agroklaterlarning yakuniy moliyaviy natijasi aniqlanadi.

9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti quyidagi schyotlar bilan korrespondensiyalanadi:

1. Debet 9010, 9020, 9030 schyotlar

Kredit 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti - Hisobot davri oxirida sotilgan mahsulot (ish, xizmat)lardan olingan daromadlar summasi o'tkazilganda.

2. Debet 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti.

Kredit 9110, 9120. 9130 schyotlar - Hisobot davri oxirida sotilgan mahsulot (ish, xizmat) tannarxi summasi o'tkazilganda.

3. Debet 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti .

Kredit 9410, 9420, 9430 schyotlar - Hisobot davri oxirida davr xarajatlari summasi hisobdan chiqarilganda.

4. Debet 9310 - 9390 schyotlar.

Kredit 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti - Hisobot davri oxirida asosiy faoliyatning boshqa daromadlari summasi o'tkazilganda.

5. Debet 9510 - 9590 schyotlar.

Kredit 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti – Hisobot davri oxirida moliyaviy faoliyatning daromadlari summasi o‘tkazilganda.

6.Debet 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti.

Kredit 9610-9690 schyotlar - Hisobot davri oxirida moliyaviy faoliyatning xarajatlari summasi o‘tkazilganda.

7.Debet 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti.

Kredit 9720-«Favquloddagi zararlar»schyoti - Hisobot davri oxirida favqulodda zararlar summasi o‘tkazilganda.

8.Debet 9710-«Favqulodda foydalar»schyoti.

Kredit 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti – Hisobot davri oxirida favqulodda foyda summasi o‘tkazilganda.

Yuqoridagi buxgalteriya provodkalari berilgandan so‘ng, 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyotning debet va kredit oborotlari taqqoslanib, saldo aniqlanadi hamda bu saldo 8710-«Hisobot davrining taqsimlanmagan foydasi (qoplanmagan zarari)» schyotiga quyidagicha buxgalteriya provodkasi bilan o‘tkaziladi:

1)Debet 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti.

Kredit 8710-«Hisobot davrining taqsimlanmagan foydasi (qoplanmagan zarari)» schyoti – Aniqlangan saldo, 9910 schyotning kreditida bo‘lsa (foyda bo‘lsa).

2)Debet 8710-«Hisobot davrining taqsimlanmagan foydasi (qoplanmagan zarari)» schyoti.

Kredit 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti– Aniqlangan saldo, 9910 schyotning debetida bo‘lsa (zarar bo‘lsa).

Hisobot davrining oxirida 9910-«Yakuniy moliyaviy natija» schyoti to‘liq yopiladi va buxgalteriya balansida aks ettirilmaydi.

Xulosa va takliflar

Agroklasterlarda moliyaviy natijalar hisobining hozirgi holati, uni buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish zaruriyatini ko‘rsatmoqda. Shuningdek, moliyaviy natijalar hisobini nafaqat agroklasterlar bo‘yicha emas, balki agroklasterlar tarkibida faoliyat yuritayotgan segmentlar (ishlabchiqarish bo‘linmalari) bo‘yicha ham aniqlash, ular faoliyatini nazorat va tahlil qilish, tegishli boshqaruv qarorlari qabul qilish samaradorligini oshiradi.

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida agroklasterlarda moliyaviy natijalar hisobini takomillashtirish bo‘yicha quyidagi taklif va tavsiyalar qilindi:

- har bir segment faoliyatini baholash va har bir ishlab chiqarilayotgan mahsulot (ish, xizmat) turi bo‘yicha samaradorlikni aniqlash uchun, ularning har biri uchun alohida moliyaviy natijani aniqlash maqsadida agroklasterlarda transfert baho belgilash uslubiyotini takomillashtirish;

- moliyaviy natijalar analitik hisobini buxgalteriya hisobi va hisobotining xalqaro standartlari asosida takomillashtirilishi uchun, buxgalteriya hisobining milliy standartlariga tegishli o‘zgartirishlar kiritish;

- “Moliyaviy natijalar to‘g‘risida hisobot” ko‘rsatkichlarini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari ko‘rsatkichlari bilan uyg‘unlashtirish (transformatsiyalash).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining qonuni “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida (yangi tahriri)”. 2016 yil 13 aprel, O‘RQ-404-son. www.lex.uz
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son farmoni. www.Lex.uz.
3. Mahsulot (ishlar, xizmatlar)ni ishlab chiqarish va sotish xarajatlarining tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to‘g‘risida NIZOM. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999 yil 5 fevraldagi 54-son qarori bilan tasdiqlangan.www.lex.uz.
4. O‘zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi (BXMS № 3) «Moliyaviy natijalar to‘g‘risida hisobot» milliy standarti.O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1998-yil 26-avgustda 484-son bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan
5. 21-son “Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy-xo‘jalik faoliyati buxgalteriya hisobi hisobvaraqlar rejasi va uni qo‘llash bo‘yicha yo‘riqnoma”. O‘zbekiston Respublikasi moliya vazirining 2002-yil 9-sentyabrdagi 103-son buyrug‘iga bilan tasdiqlangan, Adliya vazirligi tomonidan 2002-yil 23-oktyabrda ro‘yxatdan o‘tkazildi, ro‘yxat raqami 1181. www.Lex.uz
6. O‘zbekiston respublikasi Moliya vazirligi. 2021 yil yil yakuni bo‘yicha makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar sharhi. www.mf.uz
7. Dusmuratov R.D., Mengliqulov B.Yu. Qishloq xo‘jaligida buxgalteriya hisobi va statistika asoslari.T.: «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2014, -392 b
8. Urazov K.B., Po‘latov M.E. Buxgalteriya hisobi. Darslik. - T: “Innovation rivojlanish nashriyot-matbaa uyi”. 2020.558 bet.
9. Murodov Ch., Hasanov Sh., Murodova M. Agroklaster: tashkil etishning nazariy asoslari// Iqtisod va moliya, 2014. №2. B.19-25.
10. Бабкин А.В., Новиков А.О. “Кластер как субъект экономики: сущность, современное состояние, развитие”. Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки № 1. 2016.
11. М.Портер. Международные конкуренции: Перевод с англ./Под редак. и предсловием В.Д.Шетинина.-М.: Международ. Отношения, 1993.- 896 с.
12. Alikulov, A. I., & Abdushukurov, K. B. (2023). Improving the analysis of financial results in agroclusters. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(9), 310-316.
13. Alikulov, A., & Abduraxmonov, F. (2023). Qishloq xo‘jalik korxonalarida yakuniy moliyaviy natijalar hisobini takomillashtirish. Academic research in educational sciences, 4(SamTSAU Conference 1), 174-181.

14. Alikulov, A. M., & Toshpulatov, J. (2023). Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.
15. Alikulov, A. I., & Abdushukurov, K. B. (2023). Improving the analysis of financial results in agroclusters. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(9), 310-316.
16. Alikulov, A., & Abduraxmonov, F. (2023). Qishloq xo'jalik korxonalarida yakuniy moliyaviy natijalar hisobini takomillashtirish. *Academic research in educational sciences*, 4(SamTSAU Conference 1), 174-181.
17. Ismatovich, A. A. (2023). THEORETICAL BASIS OF ORGANIZING THE ACCOUNT OF COMMODITY MATERIAL ASSETS IN AGROCLUSTERS ON THE BASIS OF INTERNATIONAL STANDARDS. *MASTERS*, 1(1), 132-137.
18. Jo'raeva, D. O., & Abdushukurov, X. B. (2023). UZUMCHILIK PLANTATSIYALARINI BARPO ETISH XARAJATLARI HISOBINI TASHKILIY-USLUBIY ASOSLARI. *The Journal of Economics, Finance and Innovation*, 690-699.
19. Alikulov, A. (2023). Organizational and methodological bases of accounting the costs of establishing vineyards.
20. Alikulov, A., & Razzoqo, A. (2023). PAXTA TOZALASH KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARINI TAHLIL QILISH. *Academic research in educational sciences*, 4(SamTSAU Conference 1), 74-83.
21. Baxodirovich, T. J., & Ismatovich, A. A. (2023). IMPROVING THE ACCOUNT OF FINANCIAL RESULTS ACCORDING TO INTERNATIONAL STANDARDS. *MASTERS*, 1(1), 138-143.
22. Rabbimovna, R. U., Baxtiyorovna, N. G., & Muxammadkulovna, Y. D. (2024). AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR HISOBI VA AUDITINI TAKOMILKASHTIRISH. *WORLD OF SCIENCE*, 7(3), 140-146.
23. Eshmuradov, O. T., & Alikulov, A. I. (2022). Evaluation and accounting of material working cash in agroclusters as an object of accounting. *Academic research in educational sciences*, 3(Speical Issue 1), 102-109.
24. Eshmuradov, U. T. The methodology of the primary account sales of agricultural products. In *CONSTRUCTII IDENTITARE-LITERATURA SI STUDII CULTURALE* (pp. 113-118). Editura Vasiliana'98.
25. Эшмурадов, У. Т. (2022). СОТИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТНИНГ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРИ БЎЙИЧА ТРАНСФОРМАЦИЯСИ МАСАЛАЛАРИ. *Архив научных исследований*, 2(1).
26. Ulugbek, T. E., & Abdimumin, I. A. (2014). Improvement Accounting Of Sales Agricultural Products On Farm Enterprises. *SEA-Practical Application of Science*, (5), 649-654.
27. ESHMURADOV, U. T., & ALIKULOV, A. I. (2014). IMPROVEMENT ACCOUNTING OF SALES AGRICULTURAL PRODUCTS ON FARM ENTERPRISES. *SEA: Practical Application of Science*, 2(3).

28. Tashmurotovich, E. U. B. (2023). Agroklasterlar sotish jarayonlarida segmentar hisobotlarning ahamiyati. *Научный Фокус*, 1(7), 790-795.
29. Olimjonovna, J. R. D., & Tashmurotovich, E. U. B. (2023). AGROKLASTERLARDA KAPITAL SARFLAR HISOBINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY ASOSLARI. *MASTERS*, 1(1), 112-118.
30. Eshmurotov, U. B. (2023). Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.
31. Tashmurotovich, E. U. (2023). ACCOUNTING AND AUDIT IMPROVEMENT OF READY SALE PRODUCTS IN AGROCLUSTER. *The Journal of Economics, Finance and Innovation*, 649-657.
32. Ortiqaliev, A. B. (2022). CHORVACHILIK YO 'NALISHIDAGI FERMER XO 'JALIKLARIDA SOTISH HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 1155-1159.
33. Olimjanovna, J. D., & Tashmurotovich, E. U. (2024). CONCEPT AND ACCOUNTING OF CAPITAL INVESTMENTS IN AGRICULTURAL CLUSTERS. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 7(3), 182-188.
34. Tashmurotovich, E. U. B., & Xaitovich, Y. S. (2024). G 'ALLACHILIK KLASTERLARIDA TRANSFERT BAHO BELGILASHNI USULLARI TAHLILI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(01), 133-141.
35. Ixtiyorovich, Q. L. A., Shavkat o'g'li, I. R., & Tashmurotovich, E. U. B. (2023). XARAJATLAR HISOBIDA QO 'LLANILADIGAN ATAMALAR MOHIYATI TAHLILI VA ULARNI TIZIMLASHTIRISH. *MASTERS*, 1(1), 127-131.
36. Эшмуратов, У. Т. (2022). СОТИШ ВА РЕАЛИЗАЦИЯ ТУШУНЧАСИ, УЛАРНИНГ МАЗМУНИ ВА ТАЛҚИНИ. *Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions (Germany)*, 861-867.
37. Azimjonovich, R. N., Maxmudovich, U. B., & Abdusamatovich, J. J. (2024). MAHALLABAY ISHLASH TIZIMI ORQALI XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTRIRISH ASOSIDA ISHSIZLIKNI KAMAYTIRISH VA AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 7(3), 207-213.
38. Azimjonovich, R. N., Abdusamatovich, J. J., & Maxmudovich, U. B. (2024). MAISHIY XIZMAT KO 'RSATISH SOHALARIGA BERILGAN IMTIYOZLAR JOZIBADORLIGINI NAZARIY ASOSLASH. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 7(3), 214-221.
39. O'G'Li, A. J. F., Abdusamatovich, J. J., Maxmudovich, U. B., & Baxtiyorovna, N. G. (2024). KAMBAG'ALLIKNI BARTARAF ETISHDA "MAHALLABAY" ISHLASH TIZIMI SAMARADORLIGI TAHLILI. *WORLD OF SCIENCE*, 7(2), 114-125.
40. Ibodullayevich, O. R. F., & Turdibayevich, K. R. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIDA CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH. *MASTERS*, 1(1), 119-126.

41. Nazarova, M., & Kazakova, Z. (2023). Paxta-to 'qimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.
42. Nazarova, M. S., & Kazakova, Z. S. (2024). Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari.
43. Salamov, I., Nazarova, M., Kazakova, Z., Jonibekov, F., Kudratov, R., Ulmasova, O., & Xamdanova, N. (2024). Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag 'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.
44. Baxtiyorovna, U. O., Umarovna, X. M., Muxriddin o'g'li, I. K., & Negmatovich, K. U. (2024). IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA KICHIK BIZNESNING ROLINI OSHIRISH. BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(3), 91-97.
45. Odiljon o'g'li, A. O., Abdusamatovich, J. J., Maxmudovich, U. B., & Baxtiyorovna, N. G. (2024). KAMBAG'ALLIKNI ANIQLASH VA QISQARTIRISH MAMLAKATIMIZ IJTIMOY-IQTISODIY SIYOSATINING USTUVOR YO'NALISHI. SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 7(2), 237-246.
46. <https://www.agro.uz/yil-yakunlari-qishloq-xojaligi-2021/rtibga>
47. <https://www.agro.uz/yil-yakunlari-qishloq-xojaligi-2021/>